

Láris Liliána
Büntetőjogi Tanszék
Témavezető: Bárd Károly egyetemi tanár (CEU)

A tisztességes eljárás követelménye a magyar büntetőeljárások nyomozási szakaszában

Bevezetés

A tisztességes eljárás olyan alapvető követelmény, amelyet demokratikus, jogállami rendszerekben evidenciának veszünk, azonban a gyakorlatban több buktatóval is találkozhatunk, amely adott esetben a teljesítménykényszer vagy az elvárásoknak való fokozott megfelelni akarás miatt a tisztességes eljárás csorbulásához vezethet.

A tisztességes eljárás elve a büntetőeljárások sarokköve, szinte minden alapvető büntetőeljárási elv, a bizonyítási eljárásban a garanciák ebből a követelményből eredeztethetők. Ez az elv alapvető jogként az Emberi Jogok Európai Egyezményén túl az Európai Unió tagállamainak közös alkotmányos hagyományában és az Európai Unió Alapjogi Chartájában is megtalálható.

A tisztességes eljárás elvét nemcsak a bírósági eljárásban kell maradéktalanul érvényesíteni, hanem az eljárás minden szakaszában. A nyomozás során történik időben legközelebb a cselekményhez a tényállás felderítése és a bizonyítékok beszerzése. Ha a büntetőeljárás e fázisában lényeges adatok elvesznek vagy olyan formában, módon, módszerekkel szerzik be, amelyek formálisan jogszerűek, de ténylegesen sértik az alapvető büntetőeljárási garanciákat, akkor nem lesznek bizonyítékként felhasználhatóak, és ez már a bírósági eljárásban nem lesz korrigálható.

Ezért különösen fontos a nyomozás során is szem előtt tartani a tisztességes eljárás elvét.

A nyomozások során elsődlegesen a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény rendelkezései az irányadók. Ezt egészítik ki miniszteri rendeletek¹ és a legfőbb ügyészi alaputasítás², amelyek részben

---

¹ 11/2003. (V. 8.) IM-BM-PM együttes rendelet a lefoglalás és a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól, valamint az

részletszabályokat tartalmaznak, részben a büntetőeljárás törvény alkalmazásához nyújtanak egységes iránymutatást.

A tanulmányban a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmi elemeinek érvényesülését vizsgálom általánosságban a magyar nyomozati szakaszban, a magyar büntetőeljárás törvény rendelkezéseit összevetve a vonatkozó uniós jogforrásokkal, az Emberi Jogok Európai Bíróságának és az Európai Unió Bíróságának esetjogával, a problémákat konkrét ügyek bemutatásával szemlélítve.

A tisztességes eljárás bírói szakaszhoz kapcsolódó elemeivel, mint pártatlan bíróság, törvényes bíróhoz való jog, bírói döntéshez való jog, stb. nem térek ki. A tanulmányban kifejezetten a büntetőeljárás nyomozati és vádelőkészítési szakában felmerülő kérdésekre koncentrálok.

A tisztességes eljárás elvének megjelenési forrásai

A tisztességes eljárás elvét az 1950-ben Rómában aláírt, **Emberi Jogok Európai Egyezménye** (a továbbiakban EJEE)³ 6. cikke rögzíti tisztességes tárgyaláshoz való jog elnevezéssel. A tisztességes eljárás elve valójában gyűjtőfogalom, az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban EJEB) joggyakorlata során dolgozta ki a jog tartalmi elemeit, valamint jelentését, és teszi ezt a mai napig.

A 6. cikk szövege a következő:

„1. Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. Az ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni, a tárgyalóterembe történő belépést azonban meg lehet tiltani a sajtónak és a közönségnek a tárgyalás teljes időtartamára vagy egy részére annyiban, amennyiben egy demokratikus társadalomban ez az erkölcsök, a közrend, illetőleg a nemzetbiztonság érdekében szükséges, ha e korlátozás kiskorúak érdekei, vagy az eljárásban résztvevő felek magánéletének

---

elkobzás végrehajtásáról, 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól.

² 11/2003 (ÜK.7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról.

³ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

védelme szempontjából szükséges, illetőleg annyiban, amennyiben ezt a bíróság feltétlenül szükségesnek tartja, mert úgy ítéli meg, hogy az adott ügyben olyan különleges körülmények állnak fenn, melyek folytán a nyilvánosság az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyeztetné.

2. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították.

3. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van - legalább - arra, hogy

a) a legrövidebb időn belül tájékoztassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól;

b) rendelkezék a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel;

c) személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessék, és ha nem állnak rendelkezésre eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet;

d) kérdéseket intézzen vagy intéztessen a vád tanúihoz és kieszközhessen, a mentő tanúk megidézését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják;

e) ingyenes tolmács álljon rendelkezésére, ha nem érti vagy nem beszéli a tárgyaláson használt nyelvet.”

Eszerint a tisztességes eljárás négy fő tartalmi eleme, hogy

- független és pártatlan bíróság,
- ésszerű időn belül,
- tisztességes és nyilvános tárgyaláson,
- nyilvánosan kihirdetett ítéletet hoz.

További részjogként nevesíti a 6. cikk a tisztességes eljárás megteremtéséhez

- az ártatlanság vélelmét,
- a tájékoztatáshoz való jogot,
- a védelemhez és védekezésre felkészüléshez való jogot,
- a személyes eljáráshoz vagy jelenléthez való jogot,
- a fegyveregyenlőség elvét és
- a fordításhoz, tolmácsoláshoz való jogot.

Az idők folyamán a joggyakorlat további részjogokkal bővítette a tisztességes eljárás elvét, ilyen például a méltányos eljárás, a visszamenőleges igazságszolgáltatás tilalma vagy a fogvatartott személyek kapcsolattartási joga.

Az EJEE-hez csatlakozott valamennyi uniós tagállam, köztük Magyarország, az Európai Unió mint önálló jogi személy azonban még nem. Az integráció ezt a hiányt azzal hidalta át, hogy a Lisszaboni Szerződéssel kötelező erejűnek elismert, Európai Unió Alapjogi Chartája értelmezésének alapjául az EJEE-t, valamint az EJEB joggyakorlatát jelölték meg.

Az Európai Unió **Alapjogi Chartája**⁴ (a továbbiakban Charta) a VI., „Igazságszolgáltatás” cím alatt, a 47. cikkben rendelkezik a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogról, az ártatlanság vélelmét és a védelemhez való jogot a 48. cikk tartalmazza. A megfogalmazás hasonló az EJEE-hez:

„47. cikk A hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog

Mindenkinek, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, az e cikkben megállapított feltételek mellett joga van a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz.

Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja. Mindenkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselő igénybevételéhez.

Azoknak, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételéhez erre szükség van.

48. cikk Az ártatlanság vélelme és a védelemhez való jog

(1) Minden gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították.

(2) Minden gyanúsított személy számára biztosítani kell a védelemhez való jogának tiszteletben tartását.”

⁴ Az Európai Unió Alapjogi Chartája – HL 2010 C 83, 2010.3.30., 389.

A Charta kötelező alkalmazásának címzettjei kizárólag az uniós szervek, intézmények, valamint a tagállamok akkor, ha „uniós jogot hajtanak végre”⁵.

Az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban EUB) több határozatában fejtette ki álláspontját arról, mi tekinthető az uniós jog végrehajtásának.⁶ Eszerint fennáll a Charta alkalmazhatósága, ha

- a nemzeti jog valamely uniós norma végrehajtására irányul vagy az uniós szabályozás érvényesülését biztosítja (tipikusan az átültető szabályok vagy az irányelvek céljait végrehajtó belső normák);
- a négy alapszabadság uniós jog által megengedett korlátozását tartalmazó nemzeti szabályokról van szó vagy
- valamilyen egyéb, közeli kapcsolat kimutatható a nemzeti és az uniós szabályozás között. E legutóbbi kritérium esetről esetre vizsgálendő, és az EUB távoli kapcsolat esetén is megállapította már a Charta alkalmazhatóságát.

Az 53. cikk szerint *„E Charta egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, mint amely szűkíti vagy hátrányosan érinti azokat az emberi jogokat és alapvető szabadságokat, amelyeket – saját alkalmazási területükön – az Unió joga, a nemzetközi jog, a tagállamok alkotmányai, illetve az Unió vagy a tagállamok mindegyikének részességével kötött nemzetközi megállapodások, így különösen az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény elismernek.”*

Tehát, ha egy tagállami alaptörvény magasabb szintű védelmet biztosít, akkor ahhoz kell igazítani a Chartában foglalt rendelkezések értelmezését. Ez a magyar büntetőeljárásban az anyanyelv használat joga kapcsán bír jelentőséggel. De erről később lesz szó bővebben.

A magyar **Alaptörvény**⁷ Szabadság és Felelősség fejezet XXVIII. cikk (1) bekezdése írja le a tisztességes eljárás elvét, a (2) bekezdés az ártatlanság vélelmét rögzíti, a (3) bekezdés a védelemhez való jogot mondja ki a következők szerint:

„XXVIII. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

⁵ Alapjogi Charta 51. cikk (1) bekezdés.

⁶ Részletes elemzés VARGA Zsófia (2013a) 17-29. és VARGA Zsófia (2013b) 12-22.

⁷ Magyarország Alaptörvénye, amelyet az Országgyűlés 2011. április 18-i ülésén fogadott el.

(2) *Senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.*

(3) *A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.*

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban Be.) a független és pártatlan eljárás érdekében tartalmaz szabályokat az ügyészség és a nyomozó hatóságok hatásköréről, illetékességéről, valamint kizárásáról.⁸

Az ésszerű időtartam kritériumának érvényesítésére maximálja a nyomozási határidőt⁹ és az előzetes letartóztatás időtartamát¹⁰. Az ügyész számára fő szabályként harminc napos ügyintézési határidőt¹¹ fektet le, de bizonyos esetekben előír ennél rövidebb határidőt¹² is. Az eljárások időszerűségének biztosítására a Be. ismeri a „soron kívüli eljárás” fogalmát.¹³ Ilyen esetekben az eljárást a lehető legrövidebb időn belül be kell fejezni.

A Be. szerint a tárgyalások nyilvánosak, csak a törvényben meghatározott esetekben és okokból lehet a nyilvánosságot kizárni, de az ügydöntő határozatot zárt tárgyalás esetén is nyilvánosan kell kihirdetni.¹⁴

A tisztességes eljárás további részjogai kapcsán a Be. tartalmazza az alapvető rendelkezések között a bírósági eljáráshoz és a jogorvoslathoz való jogot¹⁵, a védelemhez való jogot¹⁶, és egy későbbi fejezetben rendelkezik a védelem kötelező eseteiről¹⁷ is. Az alapvető rendelkezések között megtalálható az ártatlanság véelme¹⁸, az önvádra kötelezés tilalma¹⁹, valamint az anyanyelvhasználat joga.²⁰

⁸ Az ügyészség hatásköre és illetékessége Be. 30. §; az ügyész kizárása Be. 31-34. §; a nyomozó hatóságok hatásköre és illetékessége Be. 37. §; a nyomozó hatóság tagjának kizárása Be. 38-41. §

⁹ Be. 176. § (2) bekezdés.

¹⁰ Be. 132. § (3) bekezdés.

¹¹ Be. 216. § (1) bekezdés.

¹² Például a Be. 228. § (3) bekezdés alapján a felettes ügyész a hozzáérkezéstől számított 15 napon belül bírálja el az alsóbb fokú ügyész határozata ellen benyújtott panaszt, vagy a Be. 195. § (4) bekezdése alapján az ügyész a nyomozó hatóság nyomozást felfüggesztő határozata elleni panaszt a hozzá érkezéstől számított 15 napon belül bírálja el.

¹³ A Be. soron kívüli eljárást ír elő a 64/A. § (1) bekezdésben meghatározott esetekben, így például ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, kiskorú sértett sérelmére elkövetett súlyos bűncselekmények esetén vagy megismételt eljárásban.

¹⁴ Be. 237-239. §

¹⁵ Be. 3. §

¹⁶ Be. 5. §

¹⁷ Be. 46. § a) – f) pontok

¹⁸ Be. 7. §

¹⁹ Be. 8. §

²⁰ Be. 9. §

A tájékoztatáshoz való jog a gyanúsított kihallgatásra vonatkozó szabályok körében a jogokról és kötelezettségekről szóló kötelező kioktatásban²¹, valamint a nyomozati iratok megismerésével kapcsolatos rendelkezésekben²² jelenik meg.

A fogvatartottak jogosultak védőjükkel, külföldi állampolgár esetében államának konzuli képviselőjével, illetve hozzátartozójukkal érintkezni. A hozzátartozókkal a kapcsolattartás kizárólag a büntetőeljárás eredményessége érdekében korlátozható.²³

A Be. a tisztességes eljárás legfontosabb tartalmi elemeit lényegében terhelti jogok formájában biztosítja a 43. § (2) bekezdésében, amikor rögzíti, hogy *„a terhelt jogosult arra, hogy*

a) a gyanúsítást, a vád tárgyát, illetve ezek változását közöljék vele,

b) – ha e törvény másként nem rendelkezik – az eljárási cselekményeknél jelen legyen, az eljárás során az őt érintő iratokba betekintszen,

c) megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre,

d) a védelmére szolgáló tényeket az eljárás bármely szakaszában előadja, indítványokat és észrevételeket tegyen,

e) jogorvoslattal éljen,

f) a büntetőeljárási jogairól és kötelességeiről a bíróságtól, az ügyésztől és a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon.”

Gyakorlati példák

1. Ésszerű időtartam

Az EJEE volt az első nemzetközi dokumentum, amely kifejezetten rögzítette az ésszerű időtartam követelményét.²⁴ Az EJEB előtt indult perek döntő többségét azok az ügyek teszik ki, amelyek megsértették az eljárás ésszerű időtartamának kritériumát.

---

²¹ Be. 117. § és 179. §

²² Be. 193. §

²³ Be. 43. § (3) bekezdés

²⁴ BÓKA (2011) 153.

A Kriston kontra Magyarország ügyben²⁵ a kérelmező ellen 1993. december 20-án csalás gyanúja miatt indult büntetőeljárás. 1997. május 14. és 2003. június 4. között az eljárást nemzetközi jogsegély kérése miatt felfüggesztették. A vádirat benyújtására csődbüntett, sikkasztás és közokirat-hamisítás miatt 2003. június 27-én került sor. 2006. június 20. és 2009. szeptember 28. között tíz tárgyalást tartottak, majd 2009. november 2-án a bíróság csődbüntett és közokirat-hamisítás elkövetése miatt elítélte a kérelmezőt és pénzbüntetéssel sújtotta, az ítélet ugyanezen a napon jogerőssé vált. Mivel az arra jogosultak nem fellebbeztek, a Be. szabályai szerint ún. rövidített ítélet megfogalmazására került sor, ami rövid indoklást tartalmazott a tényekre és az alkalmazandó jogra korlátozva az ügydöntő határozat tartalmát. Az eljárás hosszát azonban nem értékelték enyhítő körülményként.

Az EJEB nem fogadja el az eljárás elhúzódása kapcsán azt a kifogást, hogy nincs elegendő személyzet. A leterheltség, a személyi hibák, a technikai problémák és a jogszabályváltozások ugyancsak nem elfogadható indokok²⁶.

Konkrét definíció nincs arra, hogy mi az „ésszerű idő”, de a kezdő időpont az, amikor az érintett hivatalosan tudomást szerez arról, hogy eljárást indítottak ellene.

Az EJEB esetről esetre bizonyos szempontok szerint vizsgálódik. Ezek a következők²⁷:

- az adott ügy bonyolultsága,
- az eljárás résztvevőinek magatartása, a mód, ahogy a hatóságok kezelik az ügyet,
- a hatóságok megtettek-e mindent az ügy befejezése érdekében,
- az érintett magatartása mennyiben járult hozzá az elhúzódáshoz,
- voltak-e különleges körülmények, amelyek igazolhatják az elhúzódást.

Ha a büntetés kiszabása az időmúlásra, mint enyhítő körülményre figyelemmel történik, vagyis emiatt csökkentik a büntetés tartamát, az érintett számára az eljárás elhúzódásával szemben megfelelő jogorvoslat lehet.²⁸

A Be. a meghatározott személy ellen folyó nyomozás időtartamát a 176. § (2) bekezdésében két évben maximálja, amelyet a legfőbb ügyész speciális esetben legfeljebb kilencven nappal meghosszabbíthat.²⁹ A

²⁵ Kriston kontra Magyarország – <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/az-emberi-jogok-europai-birosaganak-iteletei>.

²⁶ NAGY (2010) 364.

²⁷ NAGY (2010) 363-364.; KIRS – M. TÓTH (2014) 81.

²⁸ NAGY (2010) 367.

²⁹ Be. 193. § (3) bekezdés: „Ha az iratismertetéskor előterjesztett gyanúsított és védői bizonyítási indítványok teljesítésére a nyomozás maximális, két éves időtartama nem elegendő, a legfőbb ügyész a nyomozás határidejét további, legfeljebb kilencven nappal meghosszabbíthatja.”

meghatározott személy elleni nyomozás akkor indul, amikor az érintettel közölték a megalapozott gyanút, vagyis az a nap, amikor először gyanúsítottként kihallgatták.

Rövid kitérő – az előzetes letartóztatás

Bár az EJEE nem a tisztességes eljárás elve, hanem az 5. cikkben a személyes szabadsághoz és biztonsághoz való jog keretében szabályozza, de a nyomozások központi kérdése a legsúlyosabb szabadságelvonással járó kényszerintézkedés alkalmazása, az előzetes letartóztatás.

Az EJEE 5. cikk (3) bekezdésében³⁰ is megjelenik az ésszerű időtartam követelménye, mint az előzetes letartóztatás hosszának fokmérője. Az EJEB elé került előzetes letartóztatást érintő ügyek többségében a kényszerintézkedés hosszát és jogsértő voltát kifogásolták a kérelmezők.

A Bárkányi kontra Magyarország ügyben³¹ a kérelmezőt és egy társát 2005. június 30-án egy személygépkocsi és két motorkerékpár ellopásának alapos gyanúja miatt őrizetbe vették, majd 2005. július 1-jén elrendelték előzetes letartóztatását a nyomozás veszélyeztetésének kockázata miatt. A kérelmező szabadlábra helyezési kérelmét a bűncselekmény tárgyi súlyára és arra figyelemmel, hogy a kérelmező jelenléte a nyomozás során másképpen nem biztosítható, elutasították. Ezután előzetes letartóztatását meghosszabbították a bűnisméltés veszélye – mivel időközben újabb bűncselekmény megalapozott gyanúját közölték a kérelmezővel – és a nyomozás veszélyeztetése miatt. Utoljára 2006. augusztus 21-én tartotta fenn a városi bíróság a kérelmező előzetes letartóztatását az elsőfokú ügydöntő határozat kihirdetéséig bűnisméltés veszélyére figyelemmel. 2006. szeptember 5-én a városi bíróság enyhébb kényszerintézkedést alkalmazott: a kérelmező házi őrizetét rendelte el. Végül 2007. szeptember 25-én született ügydöntő határozat, amelyben bűnösnek mondták ki a kérelmezőt és felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték.

Az EJEB a fenti ügyben kifejtette, hogy *„azt, hogy a vádlott előzetes letartóztatásának fenntartása ésszerű-e, minden esetben az ügy speciális vonásainak figyelembe vételével kell eldönteni. A fogvatartás fenntartása egy adott ügyben csak abban az esetben lehet indokolt, ha közérdek valódi követelményének specifikus jelei állnak fenn, amelyek az ártatlanság védelme ellenére nagyobb súllyal esnek latba”*³², mint az egyén szabadsága.

³⁰ EJEE 5. cikk (3) bekezdés: „E Cikk 1. c) bekezdésének rendelkezésével összhangban letartóztatott vagy őrizetbe vett minden személyt haladéktalanul bíró, vagy a törvény által bírói hatáskörrel felruházott más tisztségviselő elé kell állítani, és a letartóztatott vagy őrizetbe vett személynek joga van arra, hogy ésszerű időhatáron belül tárgyalást tartsanak ügyében vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték.”

³¹ Bárkányi kontra Magyarország – <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/az-emberi-jogok-europai-birosaganak-iteletei>

³² Ibid. 24. pont.

„Az arra vonatkozó alapos gyanú fennállása, hogy a fogvatartott bűncselekményt követett el, a meghosszabbított őrizetben tartás törvényességének elengedhetetlen, de bizonyos időn túl már nem elegendő feltétele. Akkor már azt kell megállapítania a Bíróságnak, hogy a bírói hatóságok által felhozott egyéb indokok továbbra is indokolták-e a szabadságtól megfosztást. Amennyiben ezek az alapok „relevánsak” és „elegendők”, akkor a Bíróságnak arról is meg kell győződnie, hogy a nemzeti hatóságok „különös gondosságot” tanúsítottak-e az eljárás lefolytatása során.”³³

Egy másik ügyben³⁴ az EJEB leszögezte, hogy a fogva tartás fenntartása csak akkor igazolható, ha a terhelt esetében ténylegesen olyan körülmények állnak fenn, amelyek a közérdek és az egyén szabadsága közötti konfliktusban a közérdek javára billentik a mérleget, és valóban igazolják a személyi szabadság korlátozásának szükségességét. Alapvetően a nemzeti hatóságok feladata annak biztosítása, hogy az előzetes fogvatartás ésszerű időtartamon belül maradjon. Ennek érdekében vizsgálniuk kell minden mellette és ellene szóló érvet, és e tényeket bele kell foglalniuk a határozatok indokolásába.

Az EJEB joggyakorlata szerint az előzetes fogvatartás tartamának előrehaladtával vizsgálni kell a terhelt személyi körülményeit, valamint enyhébb kényszerintézkedés alkalmazásának feltételeit és lehetőségét.³⁵

Az egyik járásbírószágon lopás vétsége miatt négy román állampolgár ellen indult büntetőeljárás 2013 júniusában. Ekkor a Be. 129. § (2) bekezdés b) és c) pontjai³⁶ alapján sor került mind a négy gyanúsított előzetes letartóztatására, majd három hónap elteltével 2013 szeptemberében vádat emeltek valamennyiükkel szemben. A járásbírószág fenntartotta mind a négy vádlott előzetes letartóztatását megismételve a korábbi indokokat. Ezt követően a járásbírószág – annak ellenére, hogy a vádlottak szabadlábra helyezési kérelmet is benyújtottak kifogásolva előzetes letartóztatásuk hosszát, amit a járásbírószág változatlan érvelés mellett elutasított – az első érdemi tárgyalást 2014. június elején tartották, röviddel az előzetes letartóztatás maximális, 1 éves időtartamának lejárta előtt. Ekkor sem született érdemi elsőfokú döntés, hanem ügyészi indítványra a vádlottakat szabadlábra helyezte a járásbírószág. Az ügy végül 2015. év elején zárult le marasztaló ítélettel.

Ez a példa rámutat arra, hogy a hatóságok hajlamosak döntően külföldi állampolgárságuk miatt a terhelték jelenlétének biztosítására a legsúlyosabb kényszerintézkedést alkalmazni. Ezt mutatják az európai

³³ Ibid. 26. pont.

³⁴ Szepesi kontra Magyarország - <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/az-emberi-jogok-europai-birosaganak-iteletei>

³⁵ KIRS – M. TÓTH (2014) 80.

³⁶ Külföldi állampolgárságukból, illetve magyarországi lakcímük hiányából eredően jelenlétük biztosítására, valamint az összebeszélés veszélyére figyelemmel rendelte el előzetes letartóztatásukat a bíróság.

statisztikai adatok³⁷ is. Az Európai Unió észlelte a problémát, ezért egy kerethatározatot³⁸ fogadott el az alternatív intézkedésekről, valamint az Európai Bizottság 2011-ben kibocsátott Zöld Könyvben³⁹ előkészületeket tett egy összehangolt európai szabályozás kidolgozására.

A Be. az előzetes letartóztatás kapcsán az elrendelés, illetve fenntartás feltételeiként⁴⁰ rögzíti a megalapozott gyanú és négy speciális körülmény valamelyikének fennállását. A Be. 136. § (1) bekezdésben soron kívüli eljárást ír elő, amelynek értelmében a hatóságoknak törekedniük kell arra, hogy a fogvatartás a lehető legrövidebb ideig tartson. Ezen túl a terheltnek felrótt bűncselekmény büntetési tételéhez igazodóan maximálja a kényszerintézkedés időtartamát, főszabályként egytől három évben⁴¹. Alternatívaként rendelkezik a házi őrizetről és a lakhelyelhagyási tilalomról.⁴²

2. Az ártatlanság véelme

Az ártatlanság véelme az EJEE 6. cikk 2. pontja szerint a tisztességes eljárás egyik részeleme, amely alapvetően a büntetőjog keretein belül érvényesül, tartalma a büntetőeljárásban határozható meg és ott kapcsolódnak hozzá garanciák.⁴³

Az egyik rendőrkapitányságon műszaki cikkek rendszeres jogtalan eltulajdonítása miatt 2014. október 7-én feljelentést tett az egyik üzletlánc biztonsági vezetője, és feljelentésében megjelölte a bolt egyik alkalmazottját lehetséges elkövetőként. A gyanút megfelelően alátámasztotta, hogy csak az alkalmazottaknak volt hozzáférése az eltulajdonított termékekhez, és egy internetes portálon a feljelentett ugyanolyan árucikkeket hirdetett eladásra, mint amilyenek eltűntek az üzletből.

A feljelentést követően a rendőrség 2014. november 7-én tartott házkutatást a feljelentettnél, az elrendelő határozat indokolása szerint azért, mert gyanú merült fel, hogy a személy birtokában bűncselekmény elkövetéséből származó tárgyak vannak. A házkutatás során több műszaki cikket lefoglaltak, amelyek megfeleltek a feljelentésben megjelölt termékeknek, a házkutatás 9 óra 51 perctől 10 óra 45 percig tartott.

³⁷ RÓTH (2012) 173.

³⁸ A Tanács 2009/829/IB kerethatározata a kölcsönös elismerés elvének az Európai Unió tagállamai közötti, az előzetes letartóztatás alternatívájaként felügyeleti intézkedéseket elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról – HL 2009 L 294, 2009.11.11., 20.; az átültetési határidő 2012. december 1. napja volt.

³⁹ A kölcsönös bizalom megerősítése a jog érvényesülésén alapuló európai térségben – Zöld könyv az őrizetre vonatkozó uniós büntető igazságszolgáltatási jogszabályok alkalmazásáról, Brüsszel, 2011.6.14. - COM (2011) 327.

⁴⁰ Be. 129. § (2) bekezdés.

⁴¹ Be. 132. § (3) bekezdés.

⁴² Be. 137. § és 138. §.

⁴³ KARSAI – KATONA (2010) 175.

Ezután a feljelentett személyt, aki jelen volt a házkutatásnál és lefoglalásnál, aznap 11 óra 31 perctől tanúként hallgatták ki, gyakorlatilag a bűncselekmény elkövetéséről, a lefoglalt tárgyak eredetéről. Az érintett személy tagadta a bűncselekmény elkövetését, érdemi védekezést terjesztett elő, honnan származnak a tőle lefoglalt termékek.

Ezek után a nyomozó hatóság tanúkihallgatásokkal ellenőrizte az érintett személy védekezését, és mivel azok cáfolták állításait, a feljelentett személy újabb tanúkihallgatását tervezték. A járási ügyészség ekkor észrevételezte, hogy az érintettet gyanúsítottként kellett volna kihallgatni, a tanúkenti kihallgatás sértette a tisztességes eljárás és az önvádra kötelezés elveit.

Az ismertetett példában a potenciális gyanúsított tanúkenti kihallgatására került sor, amely több szempontból sérti a tisztességes eljárás elvét.

Ki tekinthető potenciális gyanúsítottnak? A magyar jogelmélet különbséget tesz egyszerű gyanú és megalapozott gyanú között. Előbbi azt jelenti, hogy megalapozottan feltehető, hogy bűncselekmény elkövetése történt, míg utóbbi azt, hogy megalapozottan feltehető, hogy az eljárás tárgyát képező bűncselekményt egy meghatározott személy követte el.

Az EJEB az „*alapos gyanú*” fogalmát használja, ami tágabb kategória, mint az előbb ismertetett megalapozott gyanú. Az „*alapos gyanú*” megállapításának feltétele az EJEB szerint „*olyan tények vagy információk léte, amelyek egy objektív külső szemlélőt meggyőznek arról, hogy a gyanúsított elkövethette a bűncselekményt.*”⁴⁴

Eszerint a magyar Be. alapján feljelentettnek minősülő személy is potenciális gyanúsítottnak tekintendő.

Az ártatlanság véelme kapcsán az EJEB esetjoga⁴⁵ kimunkálta, hogy

a) kizárólag olyan személyre vonatkozhat, akit bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak. Tehát a tanút nem illeti meg.

b) A gyanúsított számára kell biztosítani a vallomástétel megtagadásának jogát (hallgatáshoz való jog). Ezzel szemben a tanú – néhány kivételtől eltekintve – köteles vallomást tenni.

c) A gyanúsítottól általában nem várható el, hogy önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson (önvádra kötelezés tilalma). A tanú köteles az igazat mondani.

⁴⁴ KÁDÁR – KIRS – LUKOVICS – MOLDOVA – M. TÓTH (2014) 9.

⁴⁵ Zöld Könyv Az ártatlanság véelme 5., 7-9. – Európai Bizottság, Brüsszel, 2006.4.26., COM (2006) 174 végleges.

Az EJEB szerint „az EJEJ ugyan nem említi kifejezetten az önvádra kötelezés tilalmát, az azonban olyan általánosan elismert nemzetközi szabály, mely a tisztességes eljárás fogalmának egyik sarokkövét jelenti, és magában foglalja a fegyverek egyenlőségének elvét. A gyanúsított bármilyen kényszerítése arra, hogy önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson, a hallgatáshoz való jog megsértését jelenti, és veszélyezteti a tisztességes eljáráshoz való jogot.”⁴⁶ Például, ha tanúként hallgatják ki, köteles vallomást tenni, kivéve, ha önmagát bűncselekmény elkövetésével vádolná, de ha erre hivatkozással tagadja meg a vallomástételt, ezzel adatot szolgáltat a hatóságnak arra, hogy bűncselekményt követett el.

Az EJEB elé még nem került olyan ügy, amelyben jogi személyek hallgatáshoz való jogáról kellett volna döntést hoznia. Az EUB azonban már kimondta, hogy a jogi személyek nyilatkozattétel megtagadási joga nem abszolút: ténykérdésekre kötelesek válaszolni, de „nem kötelezhetők arra, hogy jogsértést bevalljanak.”⁴⁷

Nyomozati szakaszban a joggyakorlat erre figyelemmel a jogi személyek által vagy az érdekkörükben elkövetett bűncselekmények kapcsán a bizonyítékul szolgáló iratokat nem az érintett szervezetek megkeresésével, önkéntes adatszolgáltatás keretében, hanem kényszerintézkedéssel, lefoglalás útján rendeli beszerezni. Ezzel egyrészt biztosított az eljárás eredményessége, mert így elkerülhető a megküldött iratok „kiválogatása”, másrészt kiküszöbölhető az önvádra kötelezés tilalmának megszegése.

A Be. 7. §-a deklarálja az ártatlanság vélelmét⁴⁸ és 8. §-ban az önvádra kötelezés tilalmát⁴⁹, a hallgatáshoz való jog pedig a gyanúsított vallomástétel megtagadásának jogaként jelenik meg a Be. 117. § (2) bekezdésében.

3. A védelemhez való jog

Az előző példákhoz kapcsolódik a tájékoztatáshoz és a védelemhez való jog is. A Be. 117. §-a és 179. §-a alapján a gyanúsítottat legkésőbb a kihallgatása elején tájékoztatni kell az eljárási jogairól és kötelezettségeiről, az ellene felhozott megalapozott gyanú kapcsán a

⁴⁶ Ibid. 8.

⁴⁷ Ibid. 9.

⁴⁸ Be. 7. § „Senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg a bűnösségét a bíróság jogerős határozatában nem állapította meg.”

⁴⁹ Be. 8. § „Senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson.”

tényállásról és a bűncselekmény jogi minősítéséről, ekkortól kezdve illeti meg a védelem joga is. Ha mindettől megfosztják, mert tanúként hallgatják ki, az egész eljárás kicsúszhat a törvényesség keretei közül.

Lopás vétsége miatt 2015. március 22-én halaszthatatlan nyomozási cselekménnyel indult büntetőeljárás. Adatgyűjtés céljából a rendőrök megjelentek az érintett lakásán, aki ekkor minden törvényes figyelmeztetés nélkül beismerő vallomást tett arról, hogy az utóbbi négy hónapban rendszeresen hazavitte a közeli erdőben talált ágfát. Ezután aznap 10 óra 26 perckor kelt a büntető feljelentés és 11 órától gyanúsítottként hallgatták ki az érintettet, akit az iratok szerint 9 óra 10 perctől már előállítottak. Aznap elrendelték a nyomozást is. A nyomozati iratok szerint 2015. március 22-én helyszíni szemlét is tartottak, amelynek keretében lefoglalták az érintett lakhelyén talált fát. A helyszíni szemléről felvett jegyzőkönyvből a szemle kezdő és befejező időpontja nem állapítható meg, mert nem tüntették fel, de a 10 óra 26 perckor kelt büntető feljelentés már tartalmazza, hogy lefoglalták a lopott fát. Tehát a szemlére 10 óra 26 perc előtt került sor, amelyen az érintett is részt vett. A lefoglalt fa mennyisége összesen 0,4 m³, értéke 2.500,- Ft. A terhelt 74 éves rokkant nyugdíjas.

A járási ügyészség észrevételezte a törvénysértő eljárást, elsősorban azt, hogy gyakorlatilag adatgyűjtés keretében került sor bűjtatottan gyanúsított kihallgatásra, ami azonban nem vehető figyelembe, így az előállítást és a tényleges gyanúsított kihallgatást nem alapozta meg semmilyen bizonyíték.

Az sem tisztázott, hogy milyen eljárásban teljesített adatgyűjtés keretében kereste fel az eljáró rendőr az érintettet, mivel adatgyűjtés feljelentés kiegészítés alapján vagy már elrendelt nyomozásban lehetséges.

Ebben a példában sajnos a rendőrkapitányság a tisztességes eljárás elvét szinte minden lehetséges módon megszegte: nem biztosította a tájékoztatáshoz, a védelemhez, a hallgatáshoz való jogot, megszegte az önvádra kötelezés tilalmát, és az ügy zárása, hogy minősítő körülmény hiányában a cselekmény szabálysértés volt. Így a nyomozást megszüntették.

Hasonló történt egy másik falopási ügyben is, amikor a 2015. február 17-én kelt rendőri jelentés szerint társadalmi kapcsolatok útján jutott az eljáró rendőr tudomására a bűncselekmény. Ilyen előzmények után a rendőr másnap, 2015. február 18-án kelt rendőri jelentés szerint „elszámoltatta” az érintettet, aki beismerte a cselekményt. Ezután 19 óra 40 perctől 19 óra 55 percig halaszthatatlan nyomozási cselekményként lefoglalták az érintettől a fát, 19 óra 40 perctől előállították, 21 órától 21 óra 30 percig gyanúsítottként kihallgatták, majd 22 óra 10 perckor szabadon bocsátották.

A probléma ugyanaz, mint az előző példánál. Az eljárás látszólag megfelel az eljárási szabályoknak, de ténylegesen sérti a tisztességes eljárás elvét.

Egy EJEB elé került ügyben⁵⁰ a kérelmezőt pénzhamisítás előkészületével vádolták meg, amely kapcsán a Fővárosi Bíróság bűnösnek találta a kérelmezőt az

⁵⁰ Block kontra Magyarország - <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/az-emberi-jogok-europai->

ellene felhozott vádakban. Ezt követően az Ítéltábla arra figyelmeztette a kérelmezőt, hogy cselekménye csalás minősített esetének kísérletévé minősülhet át, majd közokirat-hamisítást megállapító alternatív ítéletet hozott. Végül a Legfelsőbb Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező csalás kísérlete és magánokirat-hamisítás elkövetésében bűnös, s ezt a következtetést előzetes értesítés nélkül vonta le.

A felhozott bűncselekmények magyar jogban lefektetett törvényi tényállásai nyilvánvalóan különböznek, ezért az EJEB biztosra vette, hogy a védekezés eltért volna az eredeti vádakkal szembeni védekezéstől. Ezért biztosítani kellett volna a kérelmező számára azt a lehetőséget, hogy védekezését hatékony módon, és különösen kellő időben a vádhoz igazítsa.

Nyomozati szakra vonatkoztatva a tájékoztatást és a védelemhez való jogot kellő időben biztosítani kell, és a védekezésre való felkészüléshez is megfelelő időt kell biztosítani. Kezdvé azzal, hogy a Be. 179. § (4) bekezdése alapján a hatóságok a gyanúsítottat olyan időpontra kötelesek a kihallgatása érdekében idézni, hogy *„megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre”*.⁵¹

Az egyik rendőrkapitányságon lopás büntette és más bűncselekmények miatt büntetőeljárás indult ismeretlen tettessel szemben. A nyomozás kezdeti néhány hónapjában semmilyen adat nem állt rendelkezésre az elkövető kilétéről. 2012. október 15-én kelt jelentés szerint egy magát megnevezni nem kívánó személy telefonon bejelentést tett a rendőrkapitányságon, amelyben megnevezett egy személyt, akinél az eltulajdonított dolog található. Aznap házkutatást tartottak a bejelentésben megnevezett személynél, ahol lefoglalták az elloptott ingóságot. Ugyancsak aznap – a nyomozati iratokból meg nem állapítható okból – sor került egy másik személy tanúkihallgatására, akit figyelmeztettek mentességi jogára⁵², aki ezt követően részletes, feltáró beismerő vallomást tett önmagára és terhelő vallomást a telefonos bejelentésben megnevezett személyre. A tanúkihallgatás 21 óra 45 perctől 22 óra 45 percig tartott, majd 22 óra 47 perctől megkezdték a gyanúsított kihallgatását, ahol fenntartotta a tanúként tett nyilatkozatát.

Az időpontokból egyértelműen megállapítható, hogy már a tanúkihallgatás előtt tisztában voltak azzal, hogy a tanúként kihallgatandó személy az egyik elkövető.

Csoportosan elkövetett rablás büntette miatt volt folyamatban eljárás három vádlottal szemben az egyik járásbírószágon. Védői indítványra a járásbírószág elrendelte mindegyik gyanúsított kapcsán az első gyanúsított kihallgatásukat közvetlenül megelőzően kirendelt védők mobiltelefon híváslistáinak beszerzését annak ellenőrzésére, hogy a kirendelt védő értesítése a gyanúsított őrizetbe vételéről, a védői kirendelésnek és a gyanúsított kihallgatásának tényéről, helyéről,

---

[birosaganak-iteletei](#)

⁵¹ Be. 179. § (4) bekezdés.

⁵² Be. 82. § (1) bekezdés b) pont: „A tanúvallomást megtagadhatja az, aki magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná”.

idejéről megtörtént-e. Erről ugyanis feljegyzés nem volt megtalálható a nyomozati iratokban. Mint kiderült, az egyik kirendelt védő értesítése valóban nem történt meg, ezért az érintett gyanúsított első vallomását kirekesztette a bíróság a bizonyítékok köréből.

A fenti példák nemcsak a védelemhez, hanem a tájékoztatáshoz való joghoz is kapcsolódnak. A gyakorlati esetek után vizsgáljuk meg a vonatkozó szabályozást.

A védelemhez való jog tartalmi elemei: a terhelt személyes és védő útján való védekezési joga, a védővel való szóbeli és írásbeli szabad érintkezés joga, az iratváltás titkossága és a védekezéshez szükséges felkészülési idő biztosításának joga.⁵³

A védelemhez való jog tárgyában az egyes tagállamok szabályozása jelentős szóródást mutat. A lengyel büntetőeljárás törvénye szerint például a nyomozó hatóság nem köteles tájékoztatni a gyanúsítottat a terhére rótt bűncselekményről, védőjével csak tizennégy nap elteltével érintkezhet, míg a francia büntetőeljárásban kifejezetten eltörölték a vallomástétel megtagadásának lehetőségére való kioktatást.⁵⁴

Az Európai Unió a tagállami szabályok közelítésére jogszabályt fogadott el, a 2013/48/EU irányelvet⁵⁵, amely az ügyvédi segítség igénybevételét, a szabadságelvonásról harmadik fél tájékoztatását és harmadik féllel, valamint a konzuli hatóságokkal a kapcsolattartást szabályozza. Az átültetési határidő 2016. november 27. napja.

Az irányelv szerint biztosítani kell a gyanúsított és a vádlott számára az ügyvédi segítség igénybevételének lehetőségét olyan időpontban és módon, hogy a terhelt gyakorolhassa a védelemhez való jogot.

Az ügyvédi segítség igénybevételének lehetőségét

- vagy a gyanúsított kihallgatást megelőzően,
- vagy legalább a felismerésre bemutatáskor, szembesítéskor vagy a bűncselekmény rekonstruálásakor kell biztosítani, ha a nemzeti jog szerint ezeken a gyanúsított vagy a vádlott jelen kell, hogy legyen vagy jelen lehet,
- vagy a szabadságelvonás megkezdését követően késedelem nélkül,
- vagy a bíróság előtt idézésre megjelenést megelőzően kellő időben.

⁵³ SÜLYÖK (2011) 207.

⁵⁴ FARKAS (2011) 246.

⁵⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/48/EU irányelve (2013. október 22.) a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról – HL 2013 L 294, 2013.11.6., 1.

Ezen időpontok közül a legkorábbit kell alapul venni.

Az irányelv szerint az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog magában foglalja a gyanúsított vagy vádlott és a védő négy szemközti kommunikációját, akár a kihallgatás előtt is, valamint az ügyvéd jelenlétét és hatékony részvételét a kihallgatás során. Az ügyvédi részvétel tényét a jegyzőkönyvben rögzíteni kell. Az ügyvédi segítséghez való jog kiterjed arra is, hogy az ügyvéd jelen lehet legalább a felismerésre bemutatásokon, a szembesítéseken és a bűncselekmény rekonstruálásakor – ez a Be. 121. §-ban található bizonyítási kísérletnek feleltethető meg –, ha ezeken a nemzeti jog szerint a gyanúsított vagy vádlott jelen lehet vagy jelenléte kötelező. A gyanúsított vagy a vádlott és az ügyvéd közötti kommunikáció titkos, ezt tiszteletben kell tartani és kiterjed a találkozókra, a levelezésre, a telefonbeszélgetésekre és a nemzeti jog által engedélyezett egyéb kommunikációs formákra.

A Be. 46. §-a felsorolja azokat az eseteket, amikor a terhelt számára kötelező a védelem biztosítása, vagyis, ha nem rendelkezik meghatalmazott védővel, akkor az eljáró hatóság rendel ki számára egyet. A Be. 43. § (3) bekezdés a) pontja kifejezetten a fogva tartott terhelt esetében biztosítja az ellenőrzés nélküli kapcsolattartás lehetőségét, míg a 81. § (1) bekezdés b) pontja általánosságban zárja ki a védő tanúkenti kihallgatását olyan tényekre, amelyről védői minőségében szerzett tudomást. További garanciális szabály a kapcsolattartás titkosságára a Be. 152. § (2) bekezdésében írt tilalom, amely szerint nem lehet lefoglalni a terhelt és a védő közötti írásos közléseket, valamint a védő ügyre vonatkozó feljegyzéseit.

Az uniós norma előírja, hogy a tagállamoknak arra is törekedniük kell, hogy tájékoztatást adjanak a gyanúsítottak vagy a vádlottak annak érdekében, hogy könnyebben találjanak ügyvédet. Magyarországon ez megoldhatóan tűnik oly módon, hogy a kötelező védelem eseteire összeállított, kirendelhető ügyvédek névjegyzékét átadják a hatóságok a terheltnek. A névjegyzékben szerepel az ügyvédek neve, címe és telefonszáma.

Az irányelv szerint továbbá, a kötelező védelem nemzeti szabályaitól függetlenül a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy a szabadságelvonással érintett gyanúsítottak vagy vádlottak az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogukat ténylegesen gyakorolni is tudják, kivéve, ha erről a jogukról lemondtak.

A Be. 46. § b) pontjának⁵⁶ értelmezése szerint a kötelező védelem a terheltet az őrizetbe vételét megelőző előállítás kezdő időpontjától megilleti. Ennek az értelmezésnek az alapja a Be. 126. § (5) bekezdése, amely kimondja, hogy „A terheltnek az őrizetbe vétel elrendelését megelőző hatósági fogva tartását az őrizet tartamába be kell számítani.” Garanciális szabály a védővel való kapcsolatfelvétel biztosítására, hogy a Be. 50. § (1) bekezdés a) pontja alapján „a védő köteles a terhelttel a kapcsolatot késedelem nélkül felvenni.”

A gyakorlatban a kötelező védelemmel kapcsolatos kötelezettségeket úgy teljesítik a hatóságok, hogy – meghatalmazott védő hiányában – a hatóság által kirendelt védőt rövid úton, telefonon értesítik a büntetőeljárás megindulásáról, az eljárás tárgyát képező bűncselekményről, arról, hogy a terhelt előzetes fogvatartására kerül vagy került sor, az ügyvéd védői kirendelésének tényéről, valamint a terhelt gyanúsított kihallgatásának helyéről és idejéről annak érdekében, hogy azon a kirendelt védő megjelenhessen. Az értesítésről feljegyzés készül és legkésőbb az őrizetbe vételt megelőzően kerül rá sor. A védő kirendeléséről szóló írásos határozatot – ha a védő nem jelenik meg a gyanúsított kihallgatásán – utólag kézbesítik a védőnek, míg a terheltnek közvetlenül átadják. Amennyiben van meghatalmazott védője a terheltnek, akkor őt kell kötelezően értesíteni a fentiekről.

Az irányelv kimondja, hogy ha a nemzeti jog szerint nem kötelező a védelem, akkor a gyanúsított vagy a vádlott lemondhat arról a jogáról, hogy az ügyvéddel négy szemközt kommunikáljon, az ügyvéd jelen legyen a kihallgatáson vagy a megjelölt nyomozási cselekményeknél. A lemondás lehet írásbeli vagy szóbeli, de csak önkéntes és egyértelmű, jegyzőkönyvbe kell foglalni, és ki kell oktatni a gyanúsítottat a lemondás tartalmáról, annak következményeiről, valamint arról, hogy bármikor visszavonhatja a lemondó nyilatkozatát.

A gyanúsított vagy vádlott kérésére legalább egy, általa megnevezett személyt értesíteni kell a szabadságelvonásról. Tizennyolcadik életévét be nem töltött személy esetében a szülői felügyeleti jog gyakorlóját kell értesíteni a szabadságelvonás tényéről és annak indokairól is.

A Be. 128. § (1) bekezdése alapján „az őrizetbe vétel elrendeléséről és a fogva tartás helyéről huszonnégy órán belül értesíteni kell a terhelt által megjelölt hozzátartozót”. Erről a terhelt az őrizetbe vétel elrendeléséről szóló és részére átadott határozaton írásban nyilatkozik.

---

⁵⁶ Be. 46. § b) pont: *A büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, ha a terheltet fogva tartják.*

Az irányelv alapján biztosítani kell, hogy a fogvatartott legalább egy, általa megnevezett személlyel kommunikálhasson, de ezt lehet korlátozni vagy késleltetni, ha kényszerítő körülmények vagy arányos operatív követelmények indokolják.

A Be. 43. § (3) bekezdés b) pontja biztosítja, hogy a fogvatartott valamennyi hozzátartozójával érintkezzen, ami kizárólag a büntetőeljárás eredményessége érdekében korlátozható. Erről nyomozati szakaszban az ügyészség indokolt határozatban⁵⁷ rendelkezik, amely ellen helye van jogorvoslatnak. A gyakorlatban a hozzátartozóval való kapcsolattartást hozzátartozó sérelmére elkövetett bűncselekmények esetében tiltja meg az ügyészség, vagy ha felmerül, hogy a terhelt a hozzátartozói útján igyekszik megghiúsítani vagy megnehezíteni a bizonyítást, például tanúk befolyásolásával vagy bizonyítási eszközök megsemmisítésével.

Az irányelv előírja, hogy külföldi állampolgár fogvatartott esetében az állampolgársága szerinti állam konzuli hatóságait késedelem nélkül tájékoztatni kell a szabadságelvonásról és a gyanúsított vagy a vádlott kérésére, biztosítani kell, hogy kommunikálhasson velük, joga van, hogy meglátogassák, hogy beszélhessen velük, hogy levélben érintkezzenek, és hogy jogi képviselétéről gondoskodjanak.

E jogokat a Be. 43. § (3) bekezdés a) pontja és 184. § (5) és (6) bekezdései megfelelően biztosítják.

Az irányelv szerint kivételesen és ideiglenesen lehetséges, hogy a szabadságelvonást követően nem azonnal kap ügyvédi segítséget a gyanúsított vagy a vádlott, illetve az ügyvéddel nem kommunikálhat négy szemközt, az ügyvéd nem lehet jelen a kihallgatáson, sem az irányelvben megjelölt nyomozási cselekményeknél.

A Be. ilyen korlátozást nem tesz lehetővé. A Be. 135. § (4) bekezdése esetén a védő kizárására kerülhet sor, ha „*bizonyítható, hogy a terhelt a védőjével való kapcsolattartás felhasználásával*” szökést készít elő vagy a bizonyítást igyekszik megghiúsítani vagy újabb bűncselekmény elkövetésére „*hív fel.*”

Az irányelv lehetővé teszi, hogy a szabadságelvonásról szóló tájékoztatástól ideiglenesen eltekintsenek, de csak két esetben: ha más személy életét, testi épségét vagy a büntetőeljárást érdemben veszélyeztetné. Ekkor a korlátozásnak arányosnak kell lenni, nem lépheti túl a szükséges mértéket, időben szigorúan korlátozott, nem alapulhat pusztán a feltételezett bűncselekmény típusán vagy súlyosságán és nem sértheti általában véve az eljárás tisztességes lefolytatását. E

---

⁵⁷ Be. 169. § (1) bekezdés.

korlátozásról eseti alapon, indokolt határozattal kell dönten, amely ellen bírói felülvizsgálatot kell biztosítani.

A Be. ilyen korlátozást nem tartalmaz.

Az irányelvben foglaltak érvényesek az európai elfogatóparancs alapján a végrehajtó tagállamban letartóztatott személyekre is. Kiegészülnek a szabályok azzal, hogy a terheltet tájékoztatni kell arról, hogy ügyvédet bízhat meg a kibocsátó tagállamban is, aki segíti a végrehajtó tagállamban eljáró ügyvédet. Ha a terhelt ezzel élni kíván, akkor a végrehajtó hatóság tájékoztatja erről a kibocsátó hatóságot, amely tájékoztatást nyújt a terheltnek annak érdekében, hogy segítse őt ügyvéd megbízásában.

Az irányelvben foglalt jogok megsértése esetére hatékony jogorvoslati jogot kell biztosítani a nemzeti jogokban, továbbá a bizonyítékok értékelése során a védelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való jog tiszteletben tartása jegyében figyelembe kell venni azt, hogyha a vallomást vagy bizonyítékot az irányelvben foglalt jogok megsértésével tették vagy szereztek be.

4. A tájékoztatáshoz való jog

A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló 2012/13/EU irányelv⁵⁸ átültetési határideje 2014. június 2. napja volt.

Az irányelv előírja, hogy kötelező a gyanúsítottaknak egy jogokról szóló lista átadása legkésőbb abban az időpontban, amikor a hatóság az érintett személy tudomására hozza, hogy bűncselekmény elkövetésével gyanúsítja.

Kötelező szóban vagy írásban tájékoztatást adni legalább az irányelvben felsorolt jogokról, mint ügyvédhez való jog, térítésmentes jogi tanácsadáshoz való jog és feltételei, hallgatáshoz való jog, tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog. Továbbá tájékoztatni kell a terheltet a gyanúsítás tárgyát képező bűncselekményről olyan részletességgel, ami biztosítja az eljárás tisztességességét és a védelemhez való jog eredményes gyakorlását.

Őrizetbe vétel esetén kibővített tájékoztatót kell átadni, kifejezetten írásban, és módot kell adni az elolvasásra, valamint engedni kell, hogy a fogvatartás idején a tájékoztatót a terhelt magánál tartsa. A bővített

---

⁵⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/13/EU irányelve (2012. május 22.) a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról – HL 2012 L 142., 2012.6.1., 1.

tájékoztató tartalmazza a kioktatást az iratokba betekintés jogáról, a konzuli hatóságok és egy személy értesítésének jogáról, a sürgősségi orvosi ellátáshoz való jogról, a fogvatartás maximális időtartamáról, az őrizet elleni panasztétel, a fogvatartás felülvizsgálata és a szabadlábra helyezési kérelem lehetőségéről, az őrizetbe vétel vagy fogvatartás okairól és az alapjául szolgáló bűncselekményről. Az irányelv melléklete tartalmaz mintát.

Az irányelv alapján az európai elfogatóparancs alapján őrizetbe vett személyeknek a rájuk vonatkozó speciális jogokról szóló tájékoztatót kell átadni. Az irányelv melléklete ehhez is ad mintát.

A Be. 117. §-a és 179. §-a rendelkezik a gyanúsított kihallgatásáról. E két szakasz együttes alkalmazása határozza meg pontosan a gyanúsított kihallgatás menetét és kötelező tartalmi elemeit. Eszerint először meg kell állapítani a terhelt személyes adatait, majd közölni kell vele a terhére rótt bűncselekmény történeti tényállását, és a cselekmény jogi minősítését, amellyel szemben panasszal élhet. Ezután figyelmeztetni kell a vallomástétel megtagadásának jogára. Ki kell oktatni a védelemhez való jogról is, valamint arról, hogy ha jövedelmi, vagyoni viszonyai nem teszik lehetővé az előreláthatóan felmerülő bűnügyi költségek kifizetését, akkor személyes költségmentesség iránti kérelmet terjeszthet elő. A Be. 43. §-a alapján tájékoztatják az egyéb eljárási jogairól és kötelezettségeiről is, valamint a tényleges vallomástétel előtt nyilatkoztatják egyéb személyi körülményeire, mint foglalkozás, munkahely, családi állapot, jövedelem, stb. Végül a gyanúsított vallomás következik.

Őrizetbe vétel esetén az őrizetbe vételről szóló határozat tartalmazza a bűncselekmény tényállását és minősítését, a kényszerintézkedéssel szembeni panasz lehetőségét, az őrizetbe vétel kezdő és befejező időpontját, valamint egy hozzátartozó értesítésére vonatkozó nyilatkozatot. A jogokról szóló teljes körű kioktatást a terhelt a gyanúsított kihallgatása elején kapja meg az előző bekezdésben ismertetettek szerint.

A Be. az európai elfogatóparancs alapján letartóztatottakra külön szabályokat nem tartalmaz, az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény sem ír elő speciális tájékoztatási kötelezettséget.

Az irányelv a térítésmentes iratbetekintés jogát is biztosítja.

Az uniós norma szerint a terheltet a nyomozás végén, legkésőbb a vádirat bírósághoz benyújtásakor tájékoztatni kell magáról a vádról, ami

kiterjed a bűncselekmény jellegére, jogi minősítésére és a terhelt elkövetésben betöltött szerepére.

Ezen túl, a védelemre való felkészüléshez kellő időben, de legkésőbb a vádirat bírósághoz benyújtásakor biztosítani kell, hogy a terhelt vagy védője a teljes iratanyagot megismerhesse az eljárás tisztességességének megóvása és a védelemre való felkészülés érdekében. A betekintés térítésmentes és megtagadható, de csak az irányelv által meghatározott szűk körben. A megtagadó határozatot igazságügyi hatóságnak kell meghoznia vagy legalább bírósági felülvizsgálatot kell ellene biztosítani.

A magyar Be. a nyomozás teljes, összefűzött iratainak megismerését a 193. § (1) és (2) bekezdésében lehetővé teszi a gyanúsított és a védője számára⁵⁹ a nyomozás befejezését követő iratismertetés keretében, amelynek helyéről és idejéről a gyanúsítottat és a védőt kötelező értesíteni. Az iratismertetésről jegyzőkönyvet kell felvenni, amely tartalmazza a jelenlevők megnevezését, az iratok tanulmányozásának kezdő és befejező időpontját, a kioktatást arról, hogy lehetőség van a nyomozás kiegészítését kérni, indítványokat és észrevételeket tenni, valamint a gyanúsított vagy védője erre adott nyilatkozatát. Az iratismertetésen a megjelenés csak lehetőség, nem kötelező.

Az irányelv külön előírja, hogy őrizetbe vétel vagy fogvatartás esetén át kell adni a terheltnek vagy a védőjének a kényszerintézkedés eredményes megtámadásához szükséges iratokat.

Emiatt került sor a Be. 211. § (1) bekezdésének módosítására a 2013. évi CLXXXVI. törvény 44. § (1) bekezdésében 2014. január 1-től. A beiktatott új szabály értelmében *„ha az indítvány tárgya előzetes letartóztatás elrendelése, a gyanúsítottnak és a védőnek megküldött indítványhoz csatolni kell azoknak a nyomozási iratoknak a másolatát, amelyekre az indítványt alapozzák.”* Korábban a gyanúsított és a védő kizárólag a kényszerintézkedés elrendelésére irányuló ügyési indítványt kapta kézhez, amely csak felsorolásszerűen tartalmazta az addig beszerzett bizonyítékokat a megalapozott gyanú alátámasztására és azt is csak típusmegjelöléssel, pl. tanúvallomások, helyszíni szemle, lefoglalt bűnjelek utalással.

A módosítást követően a terhelt és védője a nyomozási bírónak átadott iratokkal egyező másolatot kap az előzetes letartóztatás elrendelése tárgyában tartott ülést megelőzően. Mindez a hatóságoktól gyors munkát és hatékony szervezést igényel, mert minderre hetvenkét óra áll rendelkezésre.

---

⁵⁹ A Be. 193. § (6) bekezdése a sértett számára is lehetővé teszi a teljes iratanyag megismerését.

Az irányelv lehetővé teszi az iratbetekintési jog korlátozását, vagyis egyes iratokba való betekintés megtagadását, ha azt másik személy életének vagy alapvető jogainak súlyos veszélyeztetettsége, vagy fontos közérdek megóvása, például a nemzetbiztonság vagy másik folyamatban levő nyomozás ezt indokolja. A korlátozásról határozatban kell dönten, amely ellen legalább bírói felülvizsgálatot kell biztosítani.

A Be. a gyanúsított és a védő iratbetekintési jogát csak tanúvédelmi okokból korlátozza, amikor csak a különösen védett tanú vallomásának kivonatát⁶⁰ ismerhetik meg. A kivonat nem tartalmazza azokat az adatokat, amelyekből a tanú személyazonosságára lehetne következtetni.

Az irányelvben biztosított tájékoztatások és iratbetekintés megtörténtét jegyzőkönyvbe kell foglalni, és azok elmulasztása vagy megtagadása miatt a terheltnek és a védőnek jogorvoslati jogot kell biztosítani.

A Be szerint a gyanúsított kihallgatás elején a jogokra való figyelmeztetést és a gyanúsított arra adott válaszát jegyzőkönyvbe kell foglalni. Ha bármelyik elmarad, akkor a vallomás nem használható fel bizonyítékként.⁶¹ Az iratismertetésről szóló értesítés vagy maga az iratismertetés elmulasztása a Be. 196. § (1) bekezdése alapján intézkedés elmulasztása miatti panasz formájában megtámadható.

5. A személyes jelenléthez való jog

A Be. 185. § (1) és (2) bekezdése határozza meg, hogy a gyanúsított mely nyomozási cselekményeknél lehet jelen. Eszerint a gyanúsított jelen lehet a szakértő meghallgatásánál, a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél és a felismerésre bemutatásnál. E nyomozási cselekmények helyéről és idejéről értesíteni kell. Ezekén túl, a Be. 149. § (4) és (5) bekezdései alapján a házkutatást az érintett vagy az érdekeit megfelelően képviselő személy jelenlétében kell lefolytatni. A tárgyalási szakaszban a vádlott már a teljes bizonyítási eljárásban jelen lehet, sőt távollétében csak meghatározott esetekben tartható meg a tárgyalás.⁶²

A nyomozás akár teljes egészében az ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szemben is lefolytatható, ilyenkor – az ellene szóló elfogatóparancs kibocsátásáig⁶³ – még a védelem sem kötelező.

---

⁶⁰ Be. 213. § (2) bekezdés

⁶¹ Be. 117. § (2) bekezdés

⁶² Be. XXV. fejezet: Eljárás távollévő terhelttel szemben; Be. 279. § (3) bekezdés: előzetes bejelentés; Be. 281. § (4) és (5) bekezdés: szabályos idézés ellenére nem jelent meg vagy elmeállapota miatt nem jelenhet meg.

⁶³ Be. 73. § (1) bekezdés és Be. 527. § (2) bekezdés.

A személyes jelenléthez való jog tehát a nyomozás során a Be. szabályai szerint korlátozottan érvényesül. A személyes jelenléthez való jog a tisztességes eljáráshoz való jog része, de nem korlátozhatatlan, nem abszolút jog. Ha a törvény lehetővé teszi valamely eljárási cselekménynél a terhelt jelenlétét, ettől a lehetőségtől nem lehet megfosztani csak azért, mert a törvény szerint a jelenléte nem kötelező, hanem pusztán lehetőség.⁶⁴

*„A személyes részvétel a feltétele annak, hogy a vádlott a tisztességes eljárás részjogosítványaival élhessen.”*⁶⁵ Ez a megállapítás a nyomozati szakaszra is igaz. Az Alkotmánybíróság is kifejtette⁶⁶, hogy személyes jelenlét hiányában a védelemhez való jog és a fegyverek egyenlőségének elve is sérelmet szenvednek. A tisztességes eljárásnak egyik eleme a fegyverek egyenlőségének elve, amely *„a büntetőeljáráshoz azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson.”*⁶⁷ Ez nem jelenti azt, hogy a két oldalnak azonos jogokkal kell rendelkeznie, de egyik feltétele a felek személyes jelenléte, illetve egyes eljárási résztvevők semlegességének megőrzése. A másik feltétel, hogy az ügyben a releváns bizonyítékokat azonos *„teljességben és mélységben ismerhessék meg”*⁶⁸ a vád és a védelem tagjai.

2004 szeptemberében a bíróság a kérelmező ügyvédi irodájában házkutatás lefolytatását, valamint a kérelmező egyik ügyfelével kapcsolatos iratok lefoglalását rendelte el, akit illegális pénzügyi tevékenységgel gyanúsítottak. 2004. október 20-án a rendőrség házkutatást folytatott le a kérelmező irodájában. A házkutatás ügyész jelenlétében 9 óra 45 perctől 12 óra 55 percig tartott. A kérelmező csak 10 óra 25 perckor érkezett a helyszínre. A kérelmező megérkezéséig egy másik ügyvéd, a szomszédos, de önálló ügyvédi irodában praktizáló dr. M. volt jelen. A dokumentumok tanúsága szerint dr. M.-et – a Be. 149. § (5) bekezdésében foglalt szabály ellenére – formálisan nem rendelték ki a kérelmező érdekeinek védelmére, a házkutatási jegyzőkönyvet sem ilyen minőségben írta alá. A rendőrség az irodában tárolt valamennyi dokumentumot, és nem csak a terhelttel kapcsolatos dokumentumokat foglalta le.⁶⁹ Az EJEB megállapította a házkutatás törvénysértő voltát, és az EJE megsejtését.

⁶⁴ GELLÉR (2011) 267.

⁶⁵ BÁRD (2007) 179.

⁶⁶ 20/2005. (V.26.) AB határozat.

⁶⁷ 6/1998. (III.11.) AB határozat 5. pont.

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ Turán kontra Magyarország ügy – <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/az-emberi-jogok-europai-birosaganak-iteletei>. Ebben a döntésben az EJEB a magánlakás tiszteletben tartásához való jog szempontjából vizsgálta a házkutatás jogosságát, de a tanulmány témája szempontjából releváns megállapításokat tett.

Egy másik ügyben⁷⁰ a Fővárosi Bíróság európai elfogatóparancs alapján az átadás tárgyában tárgyalást tartott, ahol a védelem az átadás elhalasztását kérte arra hivatkozással, hogy a Legfelsőbb Bíróságon eljárás van folyamatban a terhelttel szemben, ahol közel másfél hónap múlva nyilvános ülés lesz. A Fővárosi Bíróság úgy döntött, hogy az átadás prioritást élvez, mivel a terhelt jelenléte az ellene folyamatban levő másik ügyben nem kötelező. A Fővárosi Ítéltábla is helyben hagyta a döntést.

Ezzel sérült a tisztességes eljáráshoz való joga a terheltnek, mivel a bíróságok megfosztották attól, hogy személyesen védekezessen.

Az EUB a C-399/2011. számú ügyben⁷¹ előzetes döntéshozatali eljárásban az európai elfogatóparancs és az Alapjogi Charta összhangjának vizsgálata kapcsán kimondta, hogy nem sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, azon belül a személyes részvételhez való jogot az európai elfogatóparancs azon rendelkezése, amely négy konkrét esetben megállapítja, hogy a végrehajtó hatóság nem kötheti a távollétében elítélt személy átadását ahhoz a feltételhez, hogy a jelenlétében felülvizsgálják a döntést.⁷² Ennek oka, hogy ez a négy eset kifejezetten azokat a feltételeket határozza meg, amelyek azt igazolják, hogy a terhelt önként és kétséget kizáróan lemondott a tárgyaláson való részvételről.

Ez a négy eset:

- a tárgyalás helyéről és idejéről kellő időben, igazoltan tudomást szerzett, és arról is, hogy távolmaradása nem akadályozza az érdemi döntés meghozatalának; vagy
- védelmére jogi képviselőt hatalmazott meg, aki ténylegesen ellátta védelmét a tárgyaláson; vagy
- a határozatot kézbesítették részére, amelyben kioktatták az újratárgyalás lehetőségéről, de kifejezetten elfogadta a határozatot vagy határidőben nem élt fellebbezéssel, nem kért perújítást; vagy
- személyesen nem kézbesítették részére a határozatot, de az átadást követően erre sor kerül, amelyben kioktatják az újratárgyalás indítványozásának lehetőségéről és határidejéről, és az ügy újratárgyalásán személyesen részt vehet.

Az Európai Unió a távollétükben elítéltek helyzetének erősítésére elfogadott kerethatározatban⁷³ több korábbi jogforrást módosított, többek

⁷⁰ GELLÉR (2011) 266.

⁷¹ C-399/11. számú ügy – még nem tették közzé:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=134203&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=30376>

⁷² KOÓSNÉ (2014) 66.

⁷³ A Tanács 2009/299/IB kerethatározata a 2002/584/IB, a 2005/214/IB, a 2006/783/IB, a 2008/909/IB és a

között az európai elfogatóparancsról szóló normát is, bevezetve a fenti négy kivételt.

6. A tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog

Az EJEE konkrétan nem mondja ki a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogot, csak annyit rögzít, hogy olyan nyelven kell a vádat és annak indokait közölni a terhelttel, hogy azt megértse. Tehát, az EJEB gyakorlata⁷⁴ szerint, ha a terhelt érti az eljárás nyelvét és meg tudja értetni magát, akkor nem kötelező tolmács bevonása, mert nem sérül a tisztességes eljáráshoz való jog. Másképpen: a terheltnek nincs joga arra, hogy megkövetelje, hogy a hatóságok az anyanyelvén adjanak tájékoztatást. Ha viszont nem érti, és nem beszél az eljárás nyelvét, vagy ez nehézséget okoz számára, a tolmácsolás és fordítás költségeit az állam köteles viselni.

Hasonló a kiindulási alapja a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló 2010/64/EU irányelvnek⁷⁵, amelyet 2013. október 27-ig kellett a nemzeti jogokba átültetni. Az irányelv szerint a tolmácsoláshoz és a fordításhoz való jogot csak akkor kell biztosítani, ha a terhelt nem érti az eljárás nyelvét. E jogok attól az időponttól illetik meg, amikor az érintett tudomására hozták, hogy büntetőeljárást indítottak vele szemben.

Az irányelv előírja, hogy a tagállamoknak meg kell hozni azokat az intézkedéseket, amelyek lehetővé teszik annak megállapítását, hogy a terhelt beszél-e, érti-e az eljárás nyelvét és szüksége van-e tolmácsra.

Biztosítani kell, hogy a terhelt késedelem nélkül igénybe vehesse a tolmácsot minden kihallgatáson, meghallgatáson vagy tárgyaláson, valamint a jogi képviselőjével az eljárással összefüggő kommunikáció során.

Jogorvoslatot kell biztosítani a tolmácsolást megtagadó határozattal és a tisztességes eljárásnak meg nem felelő minőségű tolmácsolással szemben. Akkor megfelelő minőségű a tolmácsolás, ha garantálja a tisztességes eljárást, azaz a terhelt megismerheti az ellene folyamatban levő ügyet és képes védelemhez való jogának gyakorlására. Ha nem

---

2008/947/IB kerethatározat módosításáról a személyek eljárási jogainak megerősítése, valamint a kölcsönös elismerés elvének az érintett személy megjelenése nélkül lefolytatott eljárásokat követően hozott határozatokra való alkalmazásának előmozdítása tekintetében – HL 2009 81, 2009.3.27., 24.

⁷⁴ CZINE (2013) 37-38.

⁷⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelve (2010. október 20.) a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról – HL 2010 L 280, 2010.10.26., 1. o.

szükséges a tisztességes eljáráshoz a tolmács fizikai jelenléte, akkor kommunikációs eszközökkel, mint videó konferencia vagy internet is teljesíthető a tolmácsolás.

Az irányelv szerint biztosítani kell, hogy az eljárás nyelvét nem értő terheltek *„ésszerű időn belül megkapják minden olyan irat fordítását, amelyek lényegesek a védelemhez való joguk gyakorlásához és a tisztességes eljárás garantálásához.”*⁷⁶ Ilyen irat például a szabadságelvonásról szóló határozat, a vádirat és minden bírósági ítélet. Egyéb esetben a hatóság dönti el, mi minősül lényeges iratnak, de a terhelt indokolt kérelmet terjeszthet elő, mely irat lefordítását kéri.

Az iratnak csak azt a részét kell lefordítani, amely a büntető ügy megismerése szempontjából releváns. Az elutasító döntéssel vagy a nem megfelelő minőségű fordítással szemben jogorvoslati lehetőséget kell biztosítani. Akkor megfelelő minőségű a fordítás, ha garantálja a tisztességes eljárást, azaz a terhelt megismerheti az ellene folyamatban levő ügyet és képes védelemhez való jogának gyakorlására.

Az iratok lefordításához való jogról lemondhat a terhelt, de csak akkor, ha előzetes jogi tanácsot kapott vagy más módon teljes körű ismeretet szerzett e jogról történt lemondás következményeiről, továbbá a lemondás önkéntes és egyértelmű.

A tagállamok kötelesek megtenni a szükséges intézkedéseket a tolmácsolás és fordítás irányelvnek megfelelő színvonalának és hozzáférhetőségének a biztosítására. Ennek érdekében a megfelelő képesítéssel rendelkező fordítókról és tolmácsokról nyilvántartást hoznak létre. Ezen túl be kell vezetni a tolmácsok és fordítók titoktartási kötelezettségét.

A tolmács eljárását, valamint az iratok szóbeli lefordítását és a fordításról való lemondást a nemzeti szabályok szerint jegyzőkönyvbe kell foglalni. A tolmács és fordító nemcsak az igazságügyi szervekkel való kommunikáció során kell, hogy eljárjon, hanem a terhelt és a védő közötti minden, ügygel összefüggő érintkezéskor.

Az európai elfogatóparancs végrehajtása során a végrehajtó hatóság feladata e jogok biztosítása. A tolmácsolással és fordítással felmerült költségek az adott államot terhelik.

Az EJEE-vel és az irányelvvel szemben a Be. kifejezetten és konkrétan az anyanyelv használat jogát rögzíti a 9. §-ban az eljárás minden résztvevőjére kiterjedő, általános hatállyal. Ennek értelmében a nem

---

⁷⁶ Irányelv 3. cikk (1) bekezdés.

magyar anyanyelvű terheltek kötelező a tolmács, a 46. § d) pontja alapján a védelem is, kötelező a tájékoztatás⁷⁷ az anyanyelvhasználat lehetőségéről, akár beszél és ért magyarul, akár nem. Ha ezt a hatóságok megsértik, a bizonyíték nem vehető figyelembe⁷⁸, mert lényegesen korlátozzák a terhelt eljárási jogait, ezzel sérül a tisztességes eljáráshoz való jog.

A Be. 9. § (4) bekezdése lehetővé teszi a fordításról való lemondást, ha erről az érintett kifejezetten nyilatkozott.

A Be. 114. §-a külön rendelkezik a tolmácsok és szakfordítók kötelező igénybevételének eseteiről: egyrészt, ha az érintett az anyanyelvét kívánja használni, másrészt hallássérültek és siketvakok kihallgatásakor. A Be. 262. § (6) bekezdése az ügydöntő bírósági határozatok kötelező lefordítását írja elő.

Tolmácsként és szakfordítóként a külön jogszabályban⁷⁹ meghatározott feltételeknek megfelelő személy járhat el. A Be. szakértőkre vonatkozó rendelkezései a tolmácsokra és fordítókra is irányadóak, ezzel a büntetőeljárásban speciális szakértőkként vesznek részt.⁸⁰

Összegzés

Az emberi jogok többsége valamilyen más alapjog érdekében korlátozható, de a tisztességes eljárás elve nem, ez abszolút jog, és ehhez szükséges a büntetőjogi garanciák megfelelő működése és betartása.

A tisztességes eljárás elvét valamennyi európai ország alkotmánya tartalmazza valamilyen formában.⁸¹ Az EJEB joggyakorlatát összefoglalva *„egy büntetőeljárás akkor tekinthető tisztességesnek, ha a terhelt képes azt követni, és nincs gátolva abban, hogy saját védelme érdekében maga is bizonyítékokat terjesszen elő és vallomást tegyen.”*⁸²

A magyar Alkotmánybíróság úgy fogalmazott⁸³, hogy a tisztességes eljárás nem csak egyik tulajdonsága az eljárásnak a többi mellett, hanem *„olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek*

⁷⁷ Be. 43. § (2) bekezdés f) pont.

⁷⁸ Be. 78. § (4) bekezdés.

⁷⁹ A szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet; a szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet végrehajtásáról szóló 7/1986. (VI. 26.) IM rendelet; a szakfordító és tolmács képzésének megszerzésének feltételeiről szóló 7/1986. (VI. 26.) MM rendelet.

⁸⁰ Be. 114. § (3) bekezdés.

⁸¹ DOBROCSI (2013) 51.

⁸² NAGY (2010) 348.

⁸³ 6/1998. (III.11.) AB határozat.

*figyelembevételével lehet csupán megítélni.*⁸⁴ Egyes részelemei abszolút hatályúak, mint például az ártatlanság véelme, mások nem, mint például a védelemhez való jog, de nincs az Alkotmánybíróság által az egyes alapjogok korlátozása alkotmányosságának megítélésében kialakított szükségesség – arányosság teszt alapján olyan „szükségesség”, amelyre figyelemmel az eljárás fair minőségét bármilyen arányban korlátozni lehetne. *„A tisztességes tárgyalás fogalmán belül alakítandó ki olyan ismérrendszer, amely annak tartalmát adja, s csak ezen belül értékelhető bizonyos korlátozások szükséges és arányos volta.”*⁸⁵

A tisztességes eljárás tartalmát kitöltő részjogosítványok egymással összekapcsolódnak, részben átfedik egymást, ezzel erősítve egymás érvényesülését, és ezáltal biztosítva az eljárás egészének tisztességes voltát.

A magyar büntetőeljárás szabályozás alapvetően megfelel a tisztességes eljárás nemzetközi emberi jogi tárgyú rendelkezéseinek, valamint a vonatkozó uniós irányelveknek. A jogalkalmazás során merülnek fel anomáliák, amelyek körültekintő ügyintézással és megfelelő nyomozás felügyeleti tevékenységgel kiküszöbölhetőek.

Fontos azt rögzíteni, hogy a tisztességes eljárás elvének az eljárás minden szakaszában érvényesülnie kell, és az egyes részelemeit nem lehet egymástól elválasztva értékelni az eljárás tisztességes voltának megítélésében. A tisztességes eljárás elve nem merül ki az ismertetett részjogok garantálásában, hanem azt is biztosítani kell, hogy a hatóságok eljárásuk során ne legyenek elfogultak, és ne merüljön fel olyan körülmény, ami az eljárás – hétköznapi szóhasználat szerinti – tisztességes voltát megkérdőjelezné.

Felhasznált irodalom

BÁRD Károly (2007): Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007.

BÓKA János (2011): 'To Delay Justice, Is Injustice' – Az ésszerű időtartam követelményének összehasonlító vizsgálata – In: A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika, 2011, Budapest, szerk. BADÓ Attila, 134-155.

---

⁸⁴ Uo. 5. pont.

⁸⁵ Uo. 6. pont.

Dr. CZINE Ágnes (2013): Megmérettünk és nem találtattunk könnyűnek, avagy a tolmácsoláshoz és a fordításhoz való jog érvényesülése a magyar büntető eljárásban – In. Hagyomány és Érték, Állam és Jogtudományi Tanulmányok a Károli Gáspár Református Egyetem fennállásának 20. évfordulójára, Budapest, 2013, 33-39.

Dr. Szilvia DOBROCSI (2013): The fundamental principles of criminal procedure law in the constitutions of EU member states – In. Hagyomány és Érték, Állam és Jogtudományi Tanulmányok a Károli Gáspár Református Egyetem fennállásának 20. évfordulójára, Budapest, 2013, 49-55.

FARKAS Ákos (2011): Az Európai Unió büntetőjogi együttműködésének néhány problémája és a magyar Alkotmány – In. Jubileumi Tanulmányok, Magyar Büntetőjogi Társaság, 2011, Budapest, 237-253.

Gellér Balázs József (2011): Alkotmányos és emberi jogi aggályok az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködés körében – In: A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete, Budapest – Debrecen – Pécs, 2011, szerk. FENYVESI Csaba, 259-267.

KÁDÁR András Kristóf – KIRS Eszter – LUKOVICS Adél – MOLDOVÁN Zsófia – M. TÓTH Balázs (2014): Az Emberi Jogok Európai Bíróságának előzetes letartóztatással kapcsolatos gyakorlata, Kézikönyv bírák számára, Magyar Helsinki Bizottság, 2014.

KARSAI Krisztina – KATONA Tibor (2010): Az ártatlanság véelme és a vádlott meg nem cáfolt védekezése –Jogtudományi Közlöny, 2010. március, 171-179.

KIRS Eszter – M. TÓTH Balázs (2014): Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete az előzetes letartóztatásról – In: Jogesetek Magyarázata 2014/1. sz., 78-84.

Dr. KOÓSNÉ dr. MOHÁCSI Barbara (2014): Aktuális problémák az európai elfogatóparancs végrehajtásakor – In: Belügyi Szemle 2014/5. szám, 63-80.o.

NAGY Anita (2010): Az emberi jogok és a büntetőeljárás kapcsolata (I. rész) – Publicationes Universitatis Miskolcensis, Tomus 28., 2010, 341-369.

Róth Erika (2012): A tárgyalás előtti fogva tartás új európai normái – In: Bűnügyi Tudományi Közlemények Tanulmányok dr. dr. H. C. Horváth Tibor professor emeritus 85. születésnapja tiszteletére, szerk. Róth Erika, Miskolc, 2012, 163-179.

SULYOK Tamás (2011): A védelemhez való jog összehasonlító vizsgálata – In: A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika, 2011, Budapest, szerk. BADÓ Attila, 205-217.

VARGA Zsófia (2013a): Az Alapjogi Charta alkalmazási köre I. Európai Jog, 2013/5. szám, 17-29.

VARGA Zsófia (2013b): Az Alapjogi Charta alkalmazási köre II. Európai Jog, 2013/6. szám, 12-22.

***

The right to fair trial in pre-trial phase of Hungarian criminal procedures

Summary

The right to fair trial appears in all of the constitutional provisions of the Member States of the European Union. In this paper I focus on the pre-trial stage of Hungarian criminal procedure bringing practical examples. I describe the content of right to fair trial: reasonable time, taking short evasion to pre-trial custody, presumption of innocence, right to defence, right to information, right to presence and right to translation laid down in the European Convention of Human Rights, in case law of the European Court of Human Rights, in legal sources of the European Union and in case law of the European Court of Justice. In connection to the former rules I describe regulation of the Hungarian criminal procedure code.

Comparing international and national rules I come to the conclusion that the Hungarian criminal procedure code is in compliance with human rights and it offers appropriate guarantees of fair trial. Problems occur in some cases but not as a tendency.